

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

ХИ НАУЧНИ СКУП

»ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА И ШКОЛСКА ПРАКСА«

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

**КВАЛИТАТИВНА ИСТРАЖИВАЊА У
ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ**

6-7. март, 2008. године

Београд

РЕЗИМЕИ

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Председник

Проф. др Душан Стојнов, Филозофски факултет, Београд

Чланови

- Vivien Burr, PhD, Huddersfield University, UK;
- Проф. др Слободанка Гашић-Павишић, Директор Института за педагошка истраживања;
- Др Петар Јевремовић, Филозофски факултет, Београд;
- Проф. др Гордана Јовановић, Филозофски факултет, Београд;
- Dr Dejan Hozjan, Pedagoški institut, Ljubljana
- Проф. др Грозданка Гојков, Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Вршац
- Проф. др Мирчета Даниловић, Института за педагошка истраживања и Филозофски факултет, Никшић
- Carmen Dell'Averrsano, PhD, The University of Pisa, Italy
- Dr Metka Mencin, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Ljubljani, Slovenija

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Генерални секретар

Владимир Циновић, Институт за педагошка истраживања

Чланови организационог одбора

Мр Славица Шевкушић

Јелена Павловић

НАПОМЕНА

Саопштења сарадника Института за педагошка истраживања представљају резултате рада на пројекту »Образовање за друштво знања« број 149001 (2006-2010) чију реализацију финансира Министарство науке Републике Србије.

РЕЗИМЕИ

БРОЈЕВИ И РЕЧИ

Душан Стојнов*

Филозофски факултет, Београд

Бројеви су у традиционалном научном схватању синоним методолошких средства без којих је скоро немогуће вршити ваљана истраживања. Захваљујући томе, цело поље значења и тумачења тог значења (семантика и херменеутика) доживело је судбину највеће јерезе у научној мисли. Тако је „историја ваљаног сазнавања“ приказана као научни процес који се „ослободио сужањства спекулације“ људског мишљења преточеног у речи. Овај рад се супротставља оваквом приступу научном сазнању и у њему се анализује стратегија која је довела до супрематизма квантитативног приступа. Поред тога, наводе се неки од аргумената којима се доводи у питање како његова оправданост, тако и одрживост. Супрематизму бројева у квантитативној методологији супротставља се људска реч као предуслов приступа квалитативном истраживању.

Кључне речи: квантитативна методологија, квалитативна истраживања, семантика, херменеутика.

* E-mail: stojnovi@Eunet.rs

THE CONTRIBUTION OF FEMINIST RESEARCH TO THE RISE OF QUALITATIVE METHODS: SOFT DATA INSTEAD OF HARD FACTS

Vivien Burr*

University of Huddersfield, Huddersfield, UK

I will examine the contribution that feminist researchers have made to the rise of qualitative methods, particularly within psychology. Feminist researchers have argued that the discipline of psychology, and especially its claims to status as a 'science', is grounded in a fundamentally masculine vision of the world. In questioning this 'androcentrism' in psychology, like those who wrote of the 'crisis' in social psychology in the 1960s and 1970s, feminists have challenged the place of key scientific concepts in the discipline such as objectivity and value-freedom. I will discuss how these concerns lead us to qualitative methods as an epistemologically grounded choice.

Key words: feminist research, androcentrism, qualitative methods.

* e-mail: V.Burr@hud.ac.uk

ПСИХА И МЕТОД

Петар Јевремовић*

Филозофски факултет, Београд

Узимајући у обзир широко разуђени контекст многовековног тумачења Аристотелове књиге *О души* (од александријских учењака и бројних платоничара, преко хришћанске патристике и потоње схоластике, филозофије немачког идеализма, традиције нововековља и савремене филозофије) овај текст настоји да проблематизује питање могућности методолошког (а уз то свакако и онтолошког, те критичког) утемељења саме психологије. Тежиште аргументације почива на критичком сучељавању математизујућег императива савремене (по много чему редуccionистичке) психологије са изворно херменеутичким императивом овог њеног (неспорно легитимног а ипак заборављеног) дијахронијског залеђа. У првом плану ће бити питања конституисања и разумевања смисла, као и различити аспекти догађања тог истог (прећуткиваног, прикривеног и откривеног, говореног и изговореног, свесног и несвесног) смисла унутар ситуација међуљудске интерактивности и свачије конкретне (самосвесне) интроспективности.

Кључне речи: душа, херменеутика, социјална интеракција, методологија.

* e-mail: hinaki@EUnet.yu

СОЦИЈАЛНА ЕПИСТЕМОЛОГИЈА КВАЛИТАТИВНИХ ИСТРАЖИВАЊА

Гордана Јовановић*

Филозофски факултет, Београд, Србија

Циљ овог рада је покушај епистемолошког утемељења квалитативних истраживања на основу историјске реконструкције преображаја индивидуалистичке епистемологије у социјалну. Класичне епистемолошке теорије подразумевају индивидуални епистемички субјект који сазнање генерише из посматрачког односа према свету (и себи). Увођењем *animal symbolicum*-а у епистемологију започиње превазилажење епистемолошког индивидуализма. Социјална епистемологија је програм рефлексије социјално-историјских услова конституисања и важења знања и замене индивидуалног субјекта заједницом епистемичких субјеката чији су сви односи према природном, социјалном и субјективном свету језички посредовани. Историјска реконструкција преображаја епистемологије од индивидуалистичке ка социјалној продужава се анализом савременог интерпретативног обрта. На основу овакве историјске реконструкције епистемологије могуће је боље епистемолошко утемељење основних постулата квалитативне истраживачке парадигме (релациона онтологија, херменеутички модус, текст као примарни извор), што представља и. прилог општијој саморефлексији науке као веома значајне социјалне институције у обликовању савремених образовних и васпитних пракси.

Кључне речи: квалитативна истраживања, социјална епистемологија, индивидуализам, херменеутика, језик.

* e-mail: gjovanov@f.bg.ac.yu

**ФУКООВО ОДРЕЂЕЊЕ САМОВАСПИТАЊА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ
ПРЕИСПИТИВАЊА КВАЛИТАТИВНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И
ИСТРАЖИВАЧКИХ ПРАКСИ У АНТРОПОЛОГИЈИ**

Нада Секулић*

Филозофски факултет, Београд

Излагање ће се односити на Фукоово позно одређење самоваспитања (старања о себи, бриге за себе), као посебног односа између субјекта, истине и слободе, где се субјект одређује кроз процес самотрансформације и као умеће управљања собом и другима. Фуко сматра да је у модерном добу схватање истине одвојено од идеје духовног раста и трансформације, утичући кроз то на учвршћивање натурализованог и супстанцијализованог схватања субјекта. Примењена на антропологију, ова разматрања отварају питања о приступу самом знању (шта значи знати нешто о Другом, будући да је то основни предмет интересовања у антропологији) и о самотрансформативним поступцима долажења до њега. Поређењем три различита квалитативна методолошка оквира истраживања у антропологији и три аутора, R. Benedict, C. Geertz и E. Goffman, текст се бави могућношћу примене концепта самоваспитања у сваком од њих.

Кључне речи: брига о себи, антропологија, Benedict, Geertz, Goffman.

* e-mail: nsekulic@f.bg.ac.yu

НЕИЗБЕЖНОСТ МЕТАФИЗИЧКИХ И ИДЕОЛОШКИХ ЕЛЕМЕНАТА У НАУЧНИМ ИСТРАЖИВАЊИМА

Светозар Синђелић*

Филозофски факултет, Београд, Србија

Једна од основних теза традиционалне филозофије науке, која још увек представља дубоко укореењени поглед на науку, јесте да наука мора да буде ослобођена свих метафизичких и идеолошких примеса. У овом прилогу се, међутим, на трагу неких савремених гледишта у филозофији науке (а и њеног општег духа), брани сасвим супротна теза: да су метафизичке, па и идеолошке претпоставке неизбежне у научним истраживањима.

Кључне речи: филозофија науке, метафизика, идеолошке претпоставке, научна истраживања.

* email: ssindjel@f.bg.ac.yu

ПАРАДИГМА ИЛИ ПАРАДИГМЕ КВАЛИТАТИВНИХ ИСТРАЖИВАЊА?

*Јелена Павловић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Квалитативна истраживања не представљају новину на истраживачкој сцени у друштвеним наукама, у којима је током XX века постојала склоност ка квалитативним описима понашања „других“ култура, субкултура, итд. Ипак, за легитимисање квалитативних истраживања од великог значаја биле су Кунове идеје о улози парадигми у развоју науке, које су омогућиле артикулисање „нове“ истраживачке парадигме у последњим деценијама XX века. Са уобличавањем „нове“ научне парадигме квалитативна истраживања добила су онтолошко, епистемолошко и аксиолошко усидрење, које је дало подстицај њиховом развоју. На овај начин, квалитативна истраживања постала су више од „допуне“ квантитативних истраживања на путу ка што тачнијем одсликавању стварности. У оквиру „нове“ истраживачке парадигме, трансформација индивидуалних и друштвених перспектива кроз дијалог и преговарање око значења са учесницима истраживања, постају основно интересовање истраживача. У овом раду указаћу на схватање квалитативних истраживања, као и на могућности и ограничења њихове употребе у позитивистичкој и „новој“ научној парадигми.

Кључне речи: парадигме, квалитативна истраживања.

* e-mail: pavlovich.jelena@gmail.com

ДРУШТВЕНА УСЛОВЉЕНОСТ НАУЧНОГ ЗНАЊА

Владимир Циновић*

Институт за педагошка истраживања, Београд

До седамдесетих година XX века научно знање је строго одвајано од религијског, моралног, правног или филозофског. Док се развој не-научних форми знања одавно анализирао у контексту друштвених и културних утицаја, доминирало је уверење да је развој научног знања вођен искључиво „интерним“ критеријумима емпиризма и објективности, што га чини важнијим и напреднијим од других знања. Кун и Фајерабенд представљају приступ у филозофији науке, који „викторијанском“ дискурсу науке супротставља релативистички. Фајерабендов релативизам инсистира на једнаком вредновању научних и не-научних погледа на свет, које нужно произлази из њихове међусобне несамерљивости. Другачији одговор „викторијанској“ науци нуди француска историјска анализа знања Жоржа Гангијема и Мишела Фукоа, која научно знање доводи у везу са специфичним политичким, економским, демографским, етичким условима, који су омогућили произвођење тог знања. Према овом приступу, развој науке одређен је променљивим и често случајним догађајима на друштвеној позорници.

Кључне речи: научно знање, релативизам, Фуко.

* email: vdzinovic@rcub.bg.ac.yu

КОНСТРУКТИВИСТИЧКИ ПРИСТУП КВАЛИТАТИВНИМ ИСТРАЖИВАЊИМА

Душан Стојнов*
Филозофски факултет, Београд

Поред бројних варијанти Мреже репертоара, конструктивистички приступ истраживањима омогућио је појаву великог броја техника истраживања које су квалитативне природе. Заједничко свим тим техникама јесте то што покушавају да експлицирају домен личног значења који се налази "иза речи" помоћу којих се ова знаћења најчешће саопштавају и размењују са другим људима. Ослањајући се на Келијеву максиму "лично значење неког конструкта не треба тразити у речнику вец у остатку система конструката те особе" бројни конструктивистички истраживачи развили су већи број техника које омогућавају увид у лична значења конституисана у систему конструката сваког испитаника, кроз која су преломљени дискурси друштвених заједница. У раду су представљене две различите врсте конструктивистичких техника (структуралне и релационе), као и најважније појединачне технике које спадају у ове групе (Лествичење, Пирамидисање, АБЦ, Стрелице на доле, Системске лептир-масне, Ја усред других, итд.).

Кључне речи: ПЦП, лична значења, квалитативна истраживања.

* email: stojnovi@EUnet.yu

A METHOD THAT WORKS: GROUNDED THEORY METHOD IN EDUCATIONAL CONTEXTS

Massimiliano Tarozzi

Luca Ghirotto*

Department of Cognitive Sciences and Education, University of Trento, Italy

Beyond the method traditionally used in educational settings, action research that does not include necessarily scientific results that accomplish reliability and transferability, Grounded Theory Method seems to be more significant to deal with educational issues. GTM is suitable for being applied in educational settings because it fits the studied context, listens to the main concern of participants in order to give a meaningful and relevant explanation of “what’s going on”, using the participants’ language. Regardless strong contextualized trait of qualitative inquiry, GTM combines theoretical and empirical research that allows researchers to construct theories (even if middle-range ones), not descriptions, and offers practical solutions for research based decisions as well. All those claims will be referred to examples taken from research on teachers’ perspectives about educational models in organizing their practices on inclusion of immigrant children.

Key words: grounded theory method, qualitative inquiry.

* e-mail: luca.ghirotto@unitn.it

СОЦИОЛИНГВИСТИЧКЕ СТУДИЈЕ ЕРВИНГА ГОФМАНА И ЊИХОВЕ МЕТОДОЛОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

Ивана Спасић*

Филозофски факултет, Београд

Предмет овог излагања биће истраживања језика (говора) које је Ервинг Гофман предузео у последњој својој стваралачкој фази, с књигама *Frame Analysis* (1974) и *Forms of Talk* (1981) као најважнијим резултатима. Циљ излагања биће трострук: с једне стране, реконструисати и изложити методолошке (квалитативне) основе на којима почивају Гофманове студије употребе језика у свакодневним ситуацијама, те начин на који се приступ језику код њега уклапа у његов шири драматуршко-ритуални модел; друго, проценити релативне врлине и ограничења Гофмановог метода у поређењу с другим приступима проучавању језика, како квалитативним тако и квантитативним; и треће, назначити у којој мери су Гофманови увиди и данас актуелни и присутни у савременим истраживањима језика – у радовима лингвистичке антропологије и интеракционистичке социолингвистике – а у којој мери је било неопходно подвргнути их накнадним модификацијама и реконтекстуализацијама.

Кључне речи: Гофман, социолингвистика, frame analysis.

* e-mail: ispasic@f.bg.ac.yu

АКЦИОНО ИСТРАЖИВАЊЕ У ПСИХОЛОГИЈИ ОБРАЗОВАЊА

Данијела Петровић*

Филозофски факултет, Београд

Акционо истраживање је недовољно познат и примењиван метод квалитативног истраживања у Психологији образовања код нас. Због тога се у овом раду разматрају принципи на којима почива акционо истраживање и представљају два основне традиције примене акционог истраживања у друштвеним наукама - акционо истраживање као метод за унапређење конкретне праксе и акционо истраживање као инструмент постизања социјалних промена. Такође, у раду се приказују процедура и фазе извођења акционог истраживања уз навођење специфичности, предности и ограничења, појединих типова акционог истраживања. У завршном делу рада се проблематизује улога школског психолога, као рефлексивног практичара и иницијатора промена у васпитно-образовним институцијама и разматрају се могућности које акционо истраживање пружа за критичко преиспитивање, трансформисање и унапређивање васпитно-образовне праксе.

Кључне речи: акционо истраживање, психологија образовања, улога школског психолога, рефлексивни практичар.

* e-mail: dspetrov@EUnet.yu

КОНВЕРЗАЦИОНИ МЕТОД И ФОКУС ГРУПЕ У АНАЛИЗИ ДИСКУРСА

Јелена Павловић*

Институт за педагошка истраживања, Београд

Анализа дискурса представља једну од најплоднијих истраживачких стратегија које су уобличене у оквиру „нове“ истраживачке парадигме. Артикулисано је мноштво различитих начина на које се може бити аналитичар дискурса, а чини се да методолошке иновације у овој области и даље трају. У овом раду указаћу на допринос фокус група и конверзационог метода психологије личних конструката даљем развоју анализе дискурса. Најпре, фокус групе могу да се посматрају као својеврсна „сцена“ на којој се одигравају поливокални чинови значења, али и односи моћи између истраживача и учесника у истраживању. Уколико се посматрају из ове перспективе, фокус групе могу да омогуће произвођење високо релевантног материјала за анализу дискурса. Са друге стране, конверзациони метод омогућује: а) мапирање и структурисање ових чинова значења у складу са идејом о њиховој хијерархијској организацији, као и б) разумевање последица дискурса у акцијама говорника.

Кључне речи: анализа дискурса, конверзациони метод, фокус групе.

* e-mail: pavlovich.jelena@gmail.com

ФУКООВА ГЕНЕАЛОГИЈА

Владимир Циновић*

Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија

Генеалогичка анализа представља анализу порекла, односно, друштвених услова и околности, које су омогућиле појаву савремених дискурса о човеку. У питању су сложене и разноврсне социјалне праксе, чије је заједничко својство да се заснивају на односима моћи. Социјалне праксе моћи производе обимно знање о субјекту, које повратно обезбеђује даље индивидуализације, као и трансформацију самог субјекта. Циљ генеалогичке је потрага за пореклом савремених социјалних технологија, које су у прошлости представљале позорницу борбе око права на произвођење нових дискурса. Актуелне форме хуманизма посматрају се као последица привремене доминације одређених снага, које се „ослањају“ на раније постојеће или нове технологије како би спроводиле доминацију. Генеалогичка анализа лишава знање о човеку истинитосног карактера и онтолошке заснованости, третирајући га као променљиво, некумулативно, историјски контекстуализовано, политички и етички „опредељено“. Посматрајући знање о човеку као продукт актуелног политичког тренутка, генеалогичка ствара простор за појаву алтернативних хуманистичких дискурса и социјалних пракси.

Кључне речи: Фуко, генеалогичка, квалитативна истраживања.

* e-mail: vdzinovic@rcub.bg.ac.yu

ПЕДАГОГИЈА КАО МУЛТИПАРАДИГМАТСКА НАУКА

Оливера Кнежевић-Флорић*

Филозофски факултет, Нови Сад, Србија

Теоријски и методолошки плурализам који данас обележава педагошку науку не поставља никакве крајње циљеве, нити одређује искључиве правце развоја педагошког сазнања. Постојеће супротстављености, у теорији и методологији, често су извор низа неделотворних и неефикасних истраживачких стратегија. Традиционални модел сазнања догматизовао је све облике људског искуства и мишљења, јер указивањем на свеопшту вредност неког правила занемарују се комплексни услови научног напретка. То је јасно исказано у ставу да све методологије, па и оне најјасније и најуверљивије – имају своје границе. Коначно, у друштвеним наукама је све присутнија и теорија детерминистичког хаоса која показује висок степен конгруенције са когнитивно-конструктивистичким и херменеутичким теоријама. У том смислу, у раду се експлицирају могуће «алтернативне» парадигме путем којих је могућа комбинација квалитативног и квантитативног методолошког приступа у педагошким истраживањима.

Кључне речи: методологија педагогије, парадигме, квалитативна педагошка истраживања, триангулација.

* e-mail: flovera@ptt.yu

НОВА ИСТРАЖИВАЧКА ПАРАДИГМА У ПЛУРАЛИСТИЧКОМ ОБРАЗОВНОМ КОНЦЕПТУ

Миросава Ђуришић-Бојановић*

Филозофски факултет, Београд, Србија

Постмодерна и нове научно-теоријске концепције доводе радикално у питање постојеће парадигме на којима почивају педагошке теорије и пракса. Пропоненти постмодерне »демонтирају педагошке теорије« критиком основних научно-теоријских постулата педагогије а у научно-теоријским расправама педагога артикулишу се нове идеје о плурализацији образовања. Предмет разматрања у овом раду тиче се проблема концептуализације васпитно образовних циљева унутар плуралистичког концепта образовања. Посебно се разматра однос елементарних онтолошких и гносеолошких претпоставки плуралистичког концепта образовања и нове истраживачке парадигме Шта померање фокуса истраживања са објективистичких ригора ка разноврсним перспективама субјеката значи за плуралистички васпитно образовни концепт и образовну праксу али и за истраживачку парадигму? У којој мери кључни принципи нове истраживачке парадигме кореспондирају са плуралистичким начелом коегзистенције различитости. Ауторка посебно разматра могућности доприноса квалитативних истраживања ефективнијој концептуализацији и операционализацији васпитно образовних вредности као што су аутономија, аутентичност, уважавање различитости.

Кључе речи: плуралистички образовни концепт, нова истраживачка парадигма, аутономија, аутентичност, уважавање различитости.

* e-mail: mdjurisic@rcub.bg.ac.yu

ПИТАЊА КРИТЕРИЈУМА

Грозданка Гојков*

Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Вршац

Интерпретативистичка и конструктивистичка уверења су досада већ доста разјашњавана, ипак, требало би да буде очигледно да тренутни рад у овим методологијама одражава ситнетички импулс постмодерног зейтгеист-а. Деценијама након настанка у изазовима сциентизму и напорима да се истраживању у друштвеним наукама врати основни фокус на свакодневни свет проживљеног искуства, феноменолошко-интерпретативна перспектива се сада стапа са сазнањима из конструктивистичке епистемологије, феминистичких методологија, постструктурализма, постмодернизма и критичке херменеутике. Ова тежња да се поново описује и реконцептуализује проузрокује често зачуђујућу лепезу конфликтних разматрања, а ипак показује да су контроверзе у кући сада далеко интелектуално виталније и узбудљивије од симплицистичких дебата између такозваних квантитативних и квалитативних методологија које се и даље воде у неким академским круговима. Ови изазови изнутра који захтевају нашу пажњу су, углавном, усмерени на четири питања интерпретативног рада – упорни проблеми критеријума и објективности, недостатак критичког ослоња, проблем истраживачевог ауторитета и привилегије, и збрка психолошких и епистемолошких тврдњи.

Кључне речи: критеријуми интерпретативизма.

* e-mail: ggojkov@hemo.net

ДОМЕТИ КВАЛИТАТИВНОГ МЕТОДА У АНАЛИЗИ ШКОЛСКИХ УЏБЕНИКА

Аврамовић Зоран* и Вујачић Миља

Институт за педагошка истраживања, Београд

Предмет анализе је испитивање ограничености и недовољности квалитативног метода у анализи школских уџбеника. У првом делу се излажу епистемолошки принципи науке и њихово методолошко залеђе. Тврди се да принцип објективности налаже употребу искључиво квантитативне семантике. Други део обухвата теоријски поглед на школски уџбеник и истраживачки поступак анализе садржаја. Трећи део садржи конкретну анализу демократских садржаја у средњошколским уџбеницима. Излажу се јединице анализе, теоријске разлике у схватању појма, система категорија за анализу садржаја демократије. У закључном делу, подвлаче се ограничености анализе језика као једног вида квалитативног метода али и недовољност квантитативног мерења. Тврди се да ове ограничености превазилази поступак методолошке »сарадње«. На крају рада приложена је и табела инструмената квантитативне семантике.

Кључне речи: школски уџбеници, квалитативни метод, квантитативни метод.

* e-mail: zavramovic@rcub.bg.ac.yu

КАКО САМ ОДУСТАЛА ОД МЕРЕЊА И „ОБЈЕКТИВНОСТИ“?

Јасмина Шефер*

Институт за педагошка истраживања, Београд

Позитивистички оријентисана методологија послењих деценија васпитала нас је у духу мерења. Али многе педагошке појаве нису могле да се мере. Упркос труду, измицале су из руку. Бројеви, тестови и оцене били су бледи одраз комплексних догађаја који су имали смисла само у реалном контексту. Пошто нас „тачност“ мерења није довела до веће „објективности“, нити је поузданост имала баш везе са ваљаношћу, неопходно је било вратити се почетном питању - шта добијамо мерењем, а шта описивањем педагошке праксе речима. Све чешће сам разговарала са наставницима и децом, посматрала их док раде. Ове податке је теже било обрадити, али су резултати били реалистичнији и стога кориснији за све нас. Значење исказано речима, које је постојало још пре мерења, не само да је у већој мери препознатљиво у реалном контексту, већ и боље указује на проблеме и правце њиховог превазилажења.

Кључне речи: квалитативна методологија, значење научних података

* email: jsefer@rcub.bg.ac.yu

AUTOETHNOGRAPHY – THE EXPLORATION OF SUBJECTIVE LIFE EXPERIENCES

Tamara Nikolic Maksic*

Faculty of Philosophy, Belgrade

Current moves in qualitative research practice shift away from the extreme realist position of researchers as neutral observers, who stand apart from the setting and document the world in an objective and impartial manner. Within this paper attention has been given to one of the more recent orientations labeled *autoethnography*, where researcher becomes the major focus of data collection within particular cultural context. The paper is an attempt of in-depth analysis of author's activities, thoughts and feelings in relation to a particular learning context provided by this approach.

Key words: autoethnography, qualitative research, postmodernism.

* e-mail: tmaksic@gmail.com

ГЕНЕЗА ШКОЛСКЕ НЕУСПЕШНОСТИ – ПРИМЕР КВАЛИТАТИВНОГ ИСТРАЖИВАЊА

Метка Менцин Чеплак*

Факултет за друштвене науке, Љубљана, Словенија

Резултати квантитативног истраживања школског (не)успеха као факторе који утичу на школску (не)успешност најчешће истичу способности деце, њихов социјално-економски извор и културни капитал. Али квалитативна истраживања опозоравају на један, у квантитативним истраживањима често прозрен чинитељ – на стигматизацију, на феномен самоиспуњавајуће се прогнозе (прим. истраживања McLaren 1993, 1995; Cullingford i Morrison 1996; Smyth i Hattam 2004). У квалитативном истраживању које смо у годинама 2004 и 2005 извели на Факултету за друштвене науке Универзитета у Љубљани, смо с помоћу различитих квалитативних техника упутили пажњу управо на карактеристике прикривеног наставног плана и јавних дискурса о школи и школском успеху које подупиру процес стигматизације. То истраживање упозорава да је школска неуспешност сложен процес у којем стереотипи и предрасуде као резултат друштвене доминације ин подређивања стварају неугодне увете за депривилегирану децу и да је то што се обично интерпретира као неодговорност ученика и његова немотивираност (и узрок неуспеха), често обрамбена реакција погођене деце.

Кључне речи: школски неуспех, стигматизација, квалитативна анализа, очекивања, апсентизам.

* e-mail: metka.mencin-ceplak@guest.arnes.si

НЕУСПЕШАН УЧЕНИК: УПЕЧАТЉИВ ЛИК НЕНОРМАЛНОГ У ОБРАЗОВНОМ СИСТЕМУ

Владимир Циновић*

Институт за педагошка истраживања, Београд

У анализи се полази од питања које социјалне технологије су омогућиле обликовање и промену актуелних знања о неморалном и проблематичном лику неуспешног ученика. Првобитно се неуспех појављује као непросвећеност услед непоштовања праксе послушности, која потиче из хришћанске покорности, као предуслова за стицање знања. Непокорни појединац који себе спречава да усвоји знања од ауторитета и тиме се преобрати, представља претечу свих ненормалних у образовном систему. Технологија покоривања ће више пута бити измењена појавом нових актера на позорници моћи, али ће начело "послушношћу до знања" опстати до савремене школе у Србији. Услед померања и преврата у односима моћи, непокорни субјект ће постепено бити преображен и "фрагментисан" на умно заостале, ниско интелегентне, ненавикнуте на учење, немотивисане, емоционално нестабилне, хиперактивне ученике. Ширење образовне "патологије" омогућено је стратешким повезивањем праксе послушности са праксама емпиријских истраживања у психологији и педагогији.

Кључне речи: неуспешан ученик, генеалогичка, квалитативна истраживања.

* e-mail: vdzinovic@rcub.bg.ac.yu

HOW DOES THE RESEARCH QUESTION RAISE? EXAMPLES FROM ONGOING RESEARCHES IN AND OUT OF THE SCHOOL

Luca Ghirotto*

Department of Cognitive Sciences and Education, University of Trento - Italy

Matteo Artoni

Department of Education, University of Bologna - Italy

Different contexts means different research questions. This assumption guides the paper that aims the problem of articulating some of the initial phases of a qualitative project. The paper points the issue of how a research question is formulated when the context of the project changes. Meanwhile the importance of a coherent research question within qualitative research is explained, using two different research projects about the same core theme of citizenship education as source of examples, we underline what could emerge in developing and forming a question that works in and fits the context: one of the main characteristics of qualitative research is the way the question raises, among contextual impediments, political issues and bureaucracy, in a hand, on the other one the centrality of the participants' concern.

Key words: research question, citizenship education, qualitative research.

* e-mail: luca.ghirotto@unitn.it

**ZNANJE-IMANJE ILI ZNANJE-SMARANJE:
U RAZGOVORU SA NASTAVNICIMA I UČENICIMA**

*Jelena Pavlović**

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Školska praksa počiva na nizu različitih pretpostavki, među kojima su od posebnog značaja pretpostavke o tome šta je znanje. U ovom radu prikazaću istraživanje u kome sam sa nastavnicima i učenicima beogradskih gimnazija razgovarala o njihovim pretpostavkama o prirodi, poreklu i smislu znanja. Cilj istraživanja bila je analiza sistema značenja na koje se nastavnici i učenici oslanjaju u govoru o znanju, utvrđivanje odnosa ovih sistema značenja sa akademskim diskursima o znanju, kao i analiza pozicioniranja koje omogućuju različiti diskursi o znanju. Razgovori sa nastavnicima i učenicima su transkribovani i korišćeni kao materijal za analizu diskursa. Dok se u savremenom diskursu o „društvu znanja“, koji dominira u evropskoj obrazovnoj politici, govori o znanju kao, pre svega, ekonomskom resursu, nastavnici i učenici imaju drugačije pretpostavke o znanju koje se proizvodi u školi.

Ključne reči: diskursi o znanju, pozicioniranje nastanika i učenika.

* email: pavlovich.jelena@gmail.com

THE SOCIAL SPACE OF ADOLESCENCE IN THE CONTEXT OF PHYSICAL DISABILITY

Mihai-Bogdan Iovu*

Faculty of Sociology and Social work, Babes-Bolyai University Cluj-Napoca, Romania

Statement of problem: this paper aims to assess the social universe for physical disabled and nondisabled adolescents. Method: Five physical disabled adolescents (from one rehabilitation Day Centre from Rm. Vâlcea city) and five nondisabled adolescents were asked to complete 3 worksheets ('family flower', 'spiral of friends' and 'institutional map') in order to assess the structure of their social universe. Then they were asked to complete RSE test in order to evaluate the manner in which they represent themselves. Results: There is a different manner of conceptualizing the familial universe and peer-group universe, resulting two different social realities in structure and functionality. The institutional map is radial for disabled adolescents and web-shape for the nondisabled. Self-esteem seems to be an important variable in construction of their social universe, the nondisabled adolescents reporting a higher psychological comfort about the self which later is translated in wider relations with the exterior.

Key words: adolescence, disability, social space.

* e-mail: iovu_mbogdan@yahoo.com

ПЕРЦЕПЦИЈА ЕМОЦИОНАЛНИХ СТАЊА ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА

Емина Копас-Вукашиновић[†]

Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија

Емоционални развој деце најстаријег предшколског узраста се дискретно рефлектује на остале развојне аспекте и значајно одређује њихово понашање. У систему институционалног предшколског васпитања и образовања, то подразумева одговорно култивисање различитих емоционалних стања детета, од стране стручних лица, у правцу развоја његових интегративних емоција. Посебан изазов за сваког васпитача представља праћење развоја и начина испољавања емоција код деце. Имајући у виду релативност универзалних правилности у понашању, овим радом је учињен покушај праћења дечијих емоционалних стања из контекста мултиперспективистичког становишта. Циљ истраживања је био да се утврди у којој мери игре улога одређују и подстичу испољавање интегративних емоција код деце најстаријег предшколског узраста. Перцепцијом и анализом испољених емоционалних стања деце у игри, потврђена је претпоставка да у истим ситуацијама она испољавају различите емоције, односно да исти узроци могу да одређују њихова различита понашања.

Кључне речи: предшколско дете, интегративне емоције, игре улога.

[†]e-mail: ekopas@rcub.bg.ac.yu

ЈЕДАН МЕТОДОЛОШКИ ОСВРТ НА АНАЛИЗУ ДИСКУРСА СА СТАНОВИШТА ПРЕДШКОЛСКЕ ПЕДАГОГИЈЕ

Бранка Савовић*

Висока школа струковних студија за васпитаче, Шабац, Србија

Анализа дискурса је релативно нова, методолошки изазовна интердисциплинарна област. Развијала се паралелно са развојем свести о «новој парадигми» (посебно у области лингвистике и социјалног конструкционизма). Примењује се у сфери истраживања образовања; скоро да се може говорити о педагошкој анализи дискурса као о новој граничној дисциплини. Последњих година се све чешће примењује и у предшколској педагогији. У раду се разматрају неке методолошке особености анализе дискурса које би могле пружити занимљив подстицај за рад и теоретичарима предшколске педагогије.

Кључне речи: Методологија, анализа дискурса, педагогија, предшколска педагогија.

* e-mail: bsavovic@yahoo.com

e-mail: bsavovic@f.bg.ac.yu

УЏБЕНИК СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ ЗА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ

Александра Илић*

Филозофски факултет, Београд, Србија

У Србији крајем XIX и почетком XX века ученици четвртог разреда основне школе историју свог народа изучавају из уџбеника који је саставио учитељ Михаило Јовић. Ова књига штампана је, уз разне садржинске и педагошко методичке измене, 56 пута. У српским школама била је, дакле присутна од 1882. до 1940. године. Јовићев уџбеник анализиран је за потребе магистарске тезе о националном васпитању у Краљевини Србији. У методолошком смислу ово истраживање је квалитативно, и у раду представљамо онај његов део који се односи на анализу поменутог уџбеника. Приказаћемо теоријске поставке ове анализе, њен ток и резултате.

Кључне речи: уџбеник, историја, ученик, комуникација.

* e-mail: avilic@f.bg.ac.yu

EVALUATING AN EXPERIENCE OF UNIVERSITY BLENDED LEARNING WITH A MIXED METHODS APPROACH

Michela Cortini & Giancarlo Tanucci
University of Bari, Bari, Italy*

This research aims at analysing and evaluating a university blended learning experience. The theoretical background lies in the Progressive Collaborative Knowledge Building (Scardamalia & Bereiter, 1993; 2003), which, on the basis of Activity Theory (Engeström, 1990), proposes a typology of teaching and learning based on problem solving. The Research Design is articulated in a two-steps analysis. The data are the transcriptions of a web forum, to which 10 students enrolled in the curriculum of Work and Organizational Psychology of the University of Bari have attended, on a voluntary basis, during January-march 2006. The textual materials have been analysed through a two-steps approach, triangulating qualitative and quantitative analysis. On the same corpus of analysis, we have run a discourse analysis and an automatic content-analysis (with the support of the software T-Lab), representing the quantitative side, aiming at validate in a statistic way the results of the first step analysis.

Key words: university blended learning, discourse analysis.

* email: michelacortini@tiscali.it

АНАЛИЗА ЦИЉЕВА И ЗАДАТАКА НАСТАВЕ ЈЕСТАСТВЕНИЦЕ У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА У СРБИЈИ У 19. ВЕКУ

Слађана Анђелковић*

Учитељски факултет, Београд, Србија

Анализом законских и педагошко-инструктивних аката, теорије и праксе наставе јестаственице увиђамо да (скоро кроз цео 19. век) циљеви и задаци јестаственице нису јасно дефинисани, или су, пак, преуско или прешироко постављани. Програм наставе језика је био сличан у извесним деловима настави јестаственице, па су их неки изједначавали, чак су сматрали да јестаственица није потребна јер се садржаји ова два предмета подударају. Оваква недоређеност код дефинисања циљева наставе јестаственице имала је утицај на конципирање и конкретизацију програмских докумената, организацију и извођење наставе јестаственице у школама и конципирање уџбеника, на шта и указујемо у раду. Полазећи од тога, ова сазнања смо покушали да сагледамо у контексту значења и последица које имају за циљ разумевање и креирање савремене концепције наставе јестаственице у основној школи.

Кључне речи: настава јестаственице, циљеви и задаци, анализа.

* e mail: kiki88@ptt.yu

ДЕЧИЈА ПРЕДСТАВА О СЕБИ ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ДЕТЕТА И НАСТАВНИКА

Маја Брусин Kelly*

International School of Belgrade, Београд

Теоријски оквир рада је теорија личних конструката. Рад истражује импликације односа улога (изведеног из Келијевог королара друштвености) у контексту образовања. Предмет истраживања је квалитет односа улога који се успоставља између наставника и деце у процесу образовања и васпитавања. С обзиром на то да наставници веома често конструишу своје ученике као децу са којом имају мање или више проблема у раду, истраживање представља покушај да се одговори на питање да ли постоје разлике у квалитету односа улога између наставника и деце коју опажају као „проблематичну“ са једне стране, и деце коју опажају као ученике са којима је лако радити са друге стране. Резултати указују на дискрепанцу у квалитету односа улога које наставници успостављају са децом из урока.

Кључне речи: теорија личних конструката, конструктивни алтернативизам, однос улога, профил представе о себи.

* e-mail: mkelly@isb.co.yu

КВАЛИТАТИВНИ ПРИСТУП КРЕАТИВНОСТИ: АНАЛИЗА ДЕЧЈИХ ПРИЧА

Славица Шевкушић* и Славица Максић

Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија

Креативност је феномен који квантитативне методе нису успеле да истраже у задовољавајућој мери. Нема валидних и поузданих инструмената и показатеља на основу којих би се креативност деце могла поредити, предвиђати и уопштавати. Предмет овог истраживања је квалитативни приступ креативности путем анализе дечјих продуката. Материјал за анализу су дечје приче. Шири контекст истраживања укључио је примену Урбан-Јеленовог Теста креативног цртања (ТЦТ-ДП), после кога су деца имала задатак да напишу причу у вези са темом цртежа. Коришћена је метода анализе наратива. Намера истраживача је била да се на овај начин трага за значењима и претпоставкама које би могле указивати на креативно испољавање ученика, као и трагање за формом приче која говори о евентуалном деловању различитих социјалних контекста у којима се дешава васпитање и развој деце.

Кључне речи: квалитативни приступ, креативност, анализа текста, наратив, дечје приче.

* e-mail: ssevkusic@rcub.bg.ac.yu

CONFLICT AND DIALOGUE: DEALING WITH PARTICIPATION IN ELEMENTARY AND MIDDLE SCHOOLS

Vittorio Iervese*

University of Modena e Reggio Emilia, Modena, Italy

This presentation illustrates some results of sociological researches, involving children and teachers in elementary and middle schools of Modena (Italy). Through a composite methodology, which implied the use of written texts, focus groups, and videotaping, these researches observed the cultural forms that prepare, accompany and follow a conflict, justifying it and making it meaningful and continuous. The purpose of the presentation is to illustrate the connection between forms of participation and forms of conflicts in school and introduces the main results of the research, concerning the forms and the dynamics of conflicts and of dialogue among peers in relation with the social participation. Through the aid of some significant audio-visual materials recorded in the classes involved in the research and presenting the children's perspectives, the presentation will show how the communication processes among peers and between children and teachers can facilitate the reproduction of conflict or dialogue.

Key words: conflicts in school, participation, qualitative research.

* e-mail: vittorio.iervese@unimore.it

ДОМЕТИ МЕТОДОЛОГИЈЕ КВАЛИТАТИВНИХ ИСТРАЖИВАЊА У ПОДРУЧЈУ МОРАЛНОГ ВАСПИТАЊА

Александар Стојановић*

Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Вршац, Србија

Учитељски факултет, Београд, Србија

Осавремењавање методологије истраживања у области моралног васпитања, које је започето крајем XX века, омогућило је целовитије и продубљеније проучавање феномена и проблема у овом подручју. У раду се анализира допринос појединих карактеристика квалитативне парадигме методологији моралног васпитања - предности херменеутичког приступа у односу на позитивистички, допринос хуманистичке и егзистенцијалистичке оријентације, домети феноменолошког приступа, могућности примене конструктивистичких схватања, предности идиографског приступа, допринос примене критичке епистемологије, домети квалитативних стратегија, техника и поступака истраживања (студије случаја, етнографска истраживања, акциона истраживања, утемељена теорија, партиципирајуће посматрање, дубинско интервјуисање...). Осим примера истраживања, у свету и код нас, који поткрепљују значај примене наведених карактеристика у проучавању моралног васпитања, аутор указује и на ограничења методологије квалитативних истраживања у овој области.

Кључне речи: квалитативна истраживачка парадигма, морално васпитање.

* e-mail: vsvaskatedrapp@hemo.net